

تحلیل فضاهای شهری :

اهداف:

- الف- آشنایی با فضاهای شهری و دانش طراحی شهری
- ب - سلسله مراتب برای شناخت جایگاه طراحی شهری

- طراحی شهری :

مفهوم کلی : پرداخت به جزئیات و مباحثی که بنوعی به بحثهای کالبدی و فیزیکی شهرها مربوط می شود. در طراحی شهری علاوه بر اینکه با دو واژه کالبد- فیزیک روبرو هستیم، با مسائلی دیگر نظیر مباحث روانشناسی اجتماعی و اقتصادی نیز روبرو هستیم. در یک طرح شهری باید به فرم شهر و تجسم فضایی کالبدی شهر توجه شود.

- هر شهر از یکسری مجموعه های بهم پیوسته و ناپیوسته تشکیل شده که در مقیاس معماری هر کدام دارای یک ماهیت مستقلند که به هر یک از این مجموعه ها یک عنصر معماری می گویند. مثلاً یک خانه مسکونی، یک مدرسه، یک فرهنگسرا، یک سینما، یک بیمارستان و...

این عناصر دارای یک سری ویژگی هستند که مهمترین ان عبارتند از :

۱- استقلال هویتی و شخصیتی: هر یک از این عناصر معماری دارای خصوصیتی مستقل و هویتی خاص خود هستند که ویژگیهای انحصاری خود را نشان می دهند.

۲- قابلیت ایجاد یک مجموعه بهم پیوسته و یک کل قائم به ذات : عناصر مستقل ذکر شده بالا می توانند در این لایه (لایه طراحی شهری) به عناصر شبیه بهم تبدیل شوند. وقتی از نزدیک به هر یک از این مجموعه ها و عناصر معماری نگاه می شود عناصر معماری دارای یک خصوصیت مستقلند اما زمانی که از دور به کل مجموعه نگاه شود یک لایه مطرح است و آن هم لایه طراحی شهری است. بنابراین این عناصر در عین استقلال شخصیتی خود ، قابلیت پیوستگی و ایفای نقش در یک مجموعه بزرگتر را نیز دارند.

۳- برای ارتباط این عناصر بهم به یک رابطه یا یک فضا داشتن احتیاج داریم.

۴- طراحی فرم و معنا برای هریک از این عناصر باید صورت گیرد و در نهایت اتصال آنها توسط هنر طراحی شهری، صورت می پذیرد.

خصوصیات طراحی شهری:

۱. در طراحی شهری به طراحی فرم و فضا می پردازیم (در مقیاس مجموعه ها) این فرمها یا فضاها وقتی از دور به آنها نگاه کنیم شکل یک عنصر دیده می شود. اما در واقع به صورت یک مجموعه هستند.

وجود طراحی شهری در لایه میانی از یک سو با خصوصیات نظیر برنامه ریزی شهری تبعیت میکند و از سوی دیگر بسمت تخصصی شدن حرکت خود و دقیق شدن (به سمت معماری) پیش می رود. یعنی طراحی شهری حرکتی بینابینی بین برنامه ریزی شهری و معماری دارد بنابراین این حرکتی تخصصی است و جنبه کلی ندارد. از این رو ما می بینیم که علوم مختلف در این

رشته به صورت تخصصی به کار گرفته می شود. جایگاه طراحی شهری: هرگاه از سمت ایده ها و پروژه های شهری به سمت ایده های تخصصی معماری حرکت کنیم در واقع می توان گفت که وارد عرصه معماری شهری و طراحی شهری خواهیم شد.

۲. در طراحی شهری عرصه پروژه های طراحی عرصه شهر است (فضاهای شهری)
یک رشته میان رشته ای است (بین رشته ای)

ویژگی حرکت بینا بینی :

الف : حرکت بینا بینی بین تخصص هایی مثل معماری و شهر سازی و طراحی منظر، طراحی صنعتی است. یعنی در طراحی شهری باید هم دیدگاه خاص مثل طراحی عناصر جزئی داشت و هم دیدگاه عام داشت.

ب: از طرفی رشته هایی مانند اقتصاد برنامه ریزی شهری- منطقه ای و جامعه شناسی محیط زیست مهندسی عمران و ... نیز در نظر گرفته می شود. طراحی شهری حرکتی بین رشته ای است یعنی طراحی شهری در وسط قرار دارد و بقیه رشته ها در اطراف آنند.

مفهوم : طراحی شهری از رشته های مذکور وام می گیرد. (اقتباس می کند)

و با آنها ارتباط پیوسته و مداوم دارد.

خروجی طراحی شهری

بوم شناسی محیط زیست اقتصاد فرهنگ معماری و شهر سازی مهندسی عمران جامعه شناسی فرهنگ شناسی طراحی شهری

طراحی شهری، علمی است میان رشته ای (چند رشته ای) که با توجه به خروجی ها و اطلاعات و داده های علوم مختلف (...) به طراحی در زمینه های مختلف موجود در شهر می پردازد و سعی در ارائه طرح و برنامه ای اندیشمندانه برای رشد شهر و ارتقاء کیفی و کمی وضعیت سکونت شهروندان در ایجاد فضاهای مطلوب و ایده ال دارد.

به عنوان مثال طراحی صنعتی رشته ای هنری و فنی است. مثلاً طراحی شهری و ارتباط آن با طراحی صنعتی به این صورت است که عناصر محیطی جزء که در یک شهر قرار می گیرد که بطور کلی به آن مبلمان شهری می گویند مانند کیوسک تلفن، نیم کت ها سطل زباله تابلوهای اطلاع رسانی و ... همه بصورت خاصی توسط متخصصین این رشته طراحی می شود و در طراحی شهری استفاده از این مبلمان تعریف شده در طراحی عناصر فضا و نحوه بکارگیری آنها پیشنهاد و ارائه می شود.

- رابطه علم اقتصاد و طراحی شهری : هزینه هایی که برای انجام پروژه مصرف می شود بسیار مهم است، یکی از مهمترین مباحث در طراحی شهری مبحث اقتصاد است. بدین معنا که پروژه های واقع گرا توجه کافی به میزان هزینه ها، اعتبارات بودجه، امکانات مالی در اختیار و سایر پارامترهای اقتصادی دارند. قطعاً میزان دقت طراحی و نوع طراحی مبتنی بر میزان بودجه پروژه است. یعنی نگاه باید نگاهی اجرائی باشد. واقع گرایی یک پروژه طراحی ارتباط مستقیم دارد با هزینه های اختصاص یافته یا میزان بودجه در اختیار پروژه بنابراین دانستن از کلیاتی از اقتصاد در پروژه طراحی شهری کاربرد مهمی دارد.

- طراحی شهری و جامعه شناسی و مردم شناسی : یعنی شناخت طیف مخاطب برای هر پروژه، یعنی مخاطب شناسی داشته باشیم. از نظر ویژگی های جامعه شناسی، مانند فرهنگ، نوع زندگی ، ... در غیر این صورت استقبال از پروژه یا کاربرد پروژه در میان طیف مخاطب و مردم مقبولیت ندارد. و هیچ نوع مشارکتی از مردم برای اجرایی پروژه نمی بینیم. (یعنی رغبت عمومی وجود ندارد)

ارتباط طراحی شهری با شهرسازی: بررسی و مطالعه راجع به طرح های بالا دستی و استخراج ضوابط و مقررات و ... از این طرح ها پیرامون طرح های مورد مطالعه مانند : الزامات، پیشنهادات قوانین.

۳. طراحی شهر را بیشتر به فرم و کالبد و فیزیک محدوده موردنظر توجه می کند. طراحی شهری هم برگرفته از یک سری قوانین و مقررات و ضابطه های مشخص است و هم خود می تواند ارائه دهنده این ضوابط و دستورالعمل باشد.

۴. در طراحی شهری به راحتی عناصر و جزئیات معماری شهری بافت می پردازیم کفپوش معابر، طراحی مبلمان، تیرچراغ، سطل های زباله، میزهای نشیمن، تابلوهای موجود، (مبلمان شهری) بدنه ها و کالبد ابنیه موجود در سایت (محدوده مورد مطالعه) بازشوها، نما، مصالح نما، ریتم نما
۵. قوانین و مقررات شهرسازی تأثیر گذاری زیادی در پروژه های شهری دارند یعنی در شکل گیری پروژه ها، نوع پروژه ها و خصوصیات داخلی (مردم - کارکرد) یعنی جهت گیری های کلی پروژه در این قسمت بیان می شود.
۶. از عواملی که در طراحی شهری بسیار اهمیت دارد، طراحی بدنه ها و شکل گیری ابنیه و ساختمانها، ارتفاع ساختمان ارتباط طبقات است.
۷. در محدوده های مورد مطالعه معمولاً طراحی حجمی بافت نیز به عنوان خروجی های پروژه و بعضاً به عنوان پروژه نهایی مطرح می شود.

مثال از یک پروژه طراحی شهری :

عنوان پروژه : طراحی شهری محور ورودی میدان چهارپادشاه شهر لاهیجان.

محورهای کلی پروژه:

۱- طراحی مسیرهای ترافیک سواره و پیاده

۲- طراحی و مشخص کردن ساختمانها اماکن، تأسیسات و ابنیه پیرامون محور فوق با لقامی خصوصیات و ویژگی های آن

۲-۱- نوع ساختمان ها و عملکرد ساختمانها

۲-۲- تأسیسات مربوطه

۲-۳- نوع ساخت و ساز

۲-۴- طراحی بدنه های مشرف به این محور

۲-۵- نوع مصالح و وسایل مورد استفاده در این ابنیه.

۳- ارتباط و دسترسی بین محور فوق و محدوده اطراف آن.

۴- بحث طراحی عناصر سازنده فضا مثل مبلمان شهری و ...

۵- طراحی فضای سبز و محورهای حرکت آبهای سطحی (دفع و استفاده از ابهای سطحی)

۶- طراحی عناصر سیمای شهری در محدوده فوق

۷- طراحی سنبیل ها، المان ها و نشانه های معماری فضا در محدوده متناسب با عملکرد و کارایی فضا

فرایند کلی پروژه های طراحی شهری :

۱- شناسایی وضع موجود که شامل شناسایی دقیق محدوده مورد مطالعه، (خط محدود مشخص کننده دقیق حیطه مورد مطالعه است) و تدوین مراحل مطالعه پروژه (مراحل مطالعاتی را بصورت کلاسیک تدوین می کنیم.) و شناخت از کلیه ابعاد مورد نظر همچنین باید گفت که بررسی و شناخت می تواند شامل عوامل علمی و اجرایی پروژه باشد. مهمترین عوامل اجرایی آن هزینه و اقتصاد است و بعد از آن زمان است.

بطور کلی شناخت عوامل اجرایی شامل مطالعات طرح، کارشناسان طرح، بدنه طرح (نیروی انسان، ابزار آلات و ماشین آلات) اقتصاد مالی طرح، تکنولوژی ساخت زمان اجرای طرح و ... می باشد.

۲- تحلیل وضع موجود (تحلیل در کلیه زمینه های مورد نظر)

۳- نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات و طرح پیشنهادی

(این چارت نسبی است و بسته به هر، پروژه قابل تغییر و تکمیل است، اما اصول مطالعاتی یکسانی رعایت میشود)

مثال در طراحی یک پروژه طراحی شهری طراحی محور (مسیر) یکی از مهمترین پارامترهاست که می تواند شامل :

۱- طراحی مسیر ترافیک پیاده و سواره، طراحی مسیرهای دوچرخه، طراحی مسیر ویژه برای وسایل حمل و نقل عمومی، طراحی محور پیاده بصورت خاص و پیوستگی و طراحی محور معلولین. طراحی مسیر از اولویت های پروژه هاست.

محور و مسیر خط مسیر تمامی شبکه + حرکت ترافیک سنگین عمده، مسیر عمده و اصلی که بار ترافیک را متحمل می شود.

دو حالت طراحی وجود دارد ۱- وضعیت موجود مسیر را بپذیریم. ۲- دست به ایجاد تغییراتی در وضعیت موجود بزنیم. که در دو حالت باید تشریح ابعاد و مسائل پیش رو را داشته باشیم.

خصوصیات و جزئیات طراحی شبکه شامل کلیات و جزئیات عناصر زیر باشد:

- محور مسیر
- جزئیات مسیر
- عرض مسیر
- عناصر سازنده محور
- جوی
- جدول
- رفیور میانی
- مسیر آبهای سطحی
- حاشیه محور (مسیر پیاده و پیاده رو)

• نکته : مسیرهای پیاده یکی از اصول توسعه پایدار در فضاهای شهری و پروژه های طراحی شهری است.

مثال : یک محور عرضی با طول مشخص برای حرکت رفت و برگشت خودروها (نصف یک محور رفت و نصف آن برگشت)

رفیور میانی : مسیر جدا کننده که در میان مسیرهای رفت و برگشت است تعبیه می شود و می تواند فضای سبز باشد یا جدول گذاری شده و یا به صورت گاردریل باشد و ...